Κυριακή Θ’ Ματθαίου: Ερμηνεία Αποστολικής περικοπής (Άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 7 Αυγούστου, 2020

(Α΄Κορ. 3, 9-17)

[Υπομνηματισμός των εδαφίων Α΄Κορ. 3, 9-11]

«*Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί· Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομή ἐστε.* (: είμαστε και οι δύο [:και ο Παύλος και ο Απολλώς] ένα, διότι και εκείνοι που φυτεύουν και εκείνοι που φυτεύουν είμαστε συνεργάτες του Θεού στο έργο Του που αποβλέπει στην σωτηρία μας. Είστε αγρός που ανήκει στον Θεό και καλλιεργείται από Αυτόν. Είστε οικοδομή του Θεού που κτίζεται από Αυτόν με όργανά Του και κτίστες Του εμάς)».
Πρόσεξε ότι αποδίδει και σε αυτούς έργο όχι μικρό, αφού προηγουμένως απέδειξε ότι **το παν είναι έργο του Θεού**. Επειδή δηλαδή πάντοτε συμβουλεύει πειθαρχία στους άρχοντες, για τον λόγο αυτόν δεν υποτιμά απόλυτα τους διδασκάλους. «*Θεοῦ γεώργιον* (: είστε αγρός που ανήκει στον Θεό και καλλιεργείται από Αυτόν)». Επέμεινε δηλαδή στη μεταφορά, επειδή είπε «φύτεψα» [βλ. Α΄Κορ. 3, 6: «*ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς ηὔξανεν* (: εγώ ο Παύλος φύτεψα σε σας την πίστη με το κήρυγμά μου, ο Απολλώς πότισε τη νεοφυτεμένη πίστη σας, αλλά ο Θεός την αύξανε. Χωρίς όμως την αύξηση αυτή, η σπορά ούτε θα φύτρωνε, ούτε θα ριζοβολούσε, ούτε θα καρποφορούσατε)»]. «Εφόσον είστε αγρός του Θεού, είναι δίκαιο να ονομάζεστε όχι από το όνομα αυτών, που τον καλλιεργούν, αλλά από το όνομα του Θεού· διότι ένας αγρός δεν παίρνει το όνομά του από αυτόν που το καλλιεργεί, αλλά από τον ιδιοκτήτη».

«*Θεοῦ οἰκοδομή ἐστε* (: είστε οικοδομή του Θεού που κτίζεται από Αυτόν με όργανά Του και κτίστες Του εμάς)». Επίσης η οικοδομή δεν είναι του τεχνίτη, αλλά του ιδιοκτήτη. «Και αν είστε οικοδομή, δεν πρέπει να έχετε διάσπαση, διότι τούτο δεν θα ήταν οικοδομή. Εάν είστε αγρός, δεν πρέπει να έχετε διαιρέσεις, αλλά να περιτειχίζεστε με ένα φράκτη, τον φράκτη της ομόνοιας».

«*Κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα* (: σύμφωνα με την χάρη του Θεού που μου δόθηκε για να θεμελιώνω εκκλησίες ανάμεσα στα έθνη, σαν έμπειρος αρχιτέκτονας έχω βάλει θεμέλιο στερεό)» [Α΄Κορ. 3, 10]. Σοφό αποκάλεσε εδώ τον εαυτό του, όχι από έπαρση, αλλά δίνοντας σε αυτούς πρότυπο και δείχνοντας ότι τούτο είναι **χαρακτηριστικό του σοφού, το να θέτει ένα θεμέλιο**. Πρόσεξε λοιπόν πώς ομιλεί με μετριοφροσύνη. Αφού δηλαδή είπε τον

εαυτό του σοφό, δεν άφησε να εννοηθεί ότι η σοφία είναι δική του, αλλά αφού προηγουμένως απέδωσε όλο τον εαυτό του στον Θεό, τότε αποκάλεσε σοφό τον εαυτό του· διότι λέγει «κατά τη χάρη του Θεού που μου δόθηκε». Δηλαδή δείχνει συγχρόνως ότι και **το παν είναι του Θεού** και ότι τούτο προπαντός είναι χάρις, το να μη γίνονται διαιρέσεις, αλλά το όλο έργο να στηρίζεται σε ένα θεμέλιο.

«*ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ· ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ* (: άλλος όμως συνεχίζει πάνω σε αυτό το κτίσιμο. Ο καθένας από τους κτίστες ας προσέχει πώς οικοδομεί πάνω στο θεμέλιο)». Εδώ νομίζω ότι στη συνέχεια **εισάγει αυτούς στον αγώνα της πνευματικής ζωής**, αφού τους συνένωσε και τους έκανε ένα.

«*Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός* (: αυτός δεν έχει πλέον δουλειά με το θεμέλιο· διότι κανένας δεν μπορεί να βάλει άλλο θεμέλιο λίθο εκτός από Εκείνον που βρίσκεται τώρα αμετακίνητος και άσειστος στη βάση της οικοδομής. Και **ο θεμέλιος αυτός λίθος είναι ο Ιησούς Χριστός**)» [Α΄Κορ. 3, 11]. Και δεν την έχει αυτήν τη δυνατότητα, εφόσον υπάρχει ο αρχιτέκτονας· εάν όμως τεθεί το θεμέλιο, δεν υπάρχει πλέον αρχιτέκτονας.

Κοίταξε πώς αποδεικνύει το όλο θέμα ακόμη και με κοινές έννοιες. Αυτό λοιπόν που λέγει, σημαίνει το εξής: «Κήρυξα τον Χριστό, σας έδωσα το θεμέλιο, προσέχετε τώρα πώς συνεχίζετε την οικοδομή, μήπως με κενοδοξία, μήπως αποσπάτε τους μαθητές για να τους προσκολλήσετε σε ανθρώπους». Ας μην δίνουμε λοιπόν προσοχή στις αιρέσεις· «*Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον* (: κανένας δεν μπορεί να βάλει άλλο θεμέλιο λίθο εκτός από Εκείνον που βρίσκεται τώρα αμετακίνητος και άσειστος στη βάση της οικοδομής)».

Ας οικοδομούμε λοιπόν επάνω σε αυτό το θεμέλιο και ας είμαστε προσκολλημένοι σε αυτό ως θεμέλιο, ως κλήμα αμπέλου, και ας μην υπάρχει τίποτε μεταξύ εμάς και του Χριστού, διότι αν υπάρξει κάτι στο μέσο, αμέσως χανόμαστε. Το κλήμα δηλαδή τρέφεται από τον χώρο στον οποίο βρίσκεται· και η οικοδομή στέκεται επειδή τα διάφορα μέρη της είναι συνδεδεμένα· μόλις υπάρξει διάσταση των μερών, χάνεται, διότι δεν έχει πού να στηριχθεί. Λοιπόν, να μην κρατιόμαστε απλώς από τον Χριστό, αλλά **να προσκολληθούμε σε Αυτόν· διότι αν απομακρυνθούμε, χανόμαστε**. «*ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται, ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ* (: ιδού, αυτοί οι οποίοι απομακρύνονται από Εσένα, θα καταστραφούν με τον πνευματικό θάνατο, διότι Εσύ με τη δίκαιη κρίση Σου αφάνισες και θα αφανίζεις πάντοτε καθένα που αποστατεί από Εσένα)», λέγει [Ψαλ. 72, 27]. Ας προσκολλιόμαστε σε Αυτόν και μάλιστα ας προσκολλιόμαστε μέσα από τα έργα μας· «*Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ* (: Και θα μείνετε στην αγάπη που σας έχω, εάν φυλάξετε τις εντολές μου, όπως κι εγώ, από τότε που έγινα και άνθρωπος, έχω τηρήσει τις εντολές του Πατέρα μου και μένω στην αγάπη

Του εξακολουθώντας πάντοτε να Του είμαι αγαπητός, χωρίς ποτέ να μειώνεται η αγάπη Του προς Εμένα)» [Ιω. 15, 10]. Και μάλιστα μας ενώνει με πολλά παραδείγματα.

Πρόσεξε λοιπόν. Αυτός είναι η κεφαλή, εμείς το σώμα· μήπως είναι δυνατόν να υπάρξει κανένα κενό διάστημα μεταξύ της κεφαλής και του σώματος; Αυτός είναι το θεμέλιο, εμείς η οικοδομή· Αυτός άμπελος, εμείς κλήματα· Αυτός είναι ο Νυμφίος, εμείς η νύμφη· Αυτός ο ποιμένας, εμείς τα πρόβατα· Εκείνος είναι η οδός, εμείς αυτοί που βαδίζουν σε αυτήν· εμείς επίσης είμαστε ναός, Αυτός είναι ο ένοικος· Αυτός είναι ο πρωτότοκος, εμείς οι αδελφοί Του· Αυτός είναι ο κληρονόμος, εμείς οι συγκληρονόμοι· Αυτός είναι η ζωή, εμείς οι ζώντες· Αυτός είναι η ανάσταση, εμείς οι αναστημένοι· Αυτός είναι το φως, εμείς οι φωτιζόμενοι.

Όλα αυτά φανερώνουν ένωση και δεν αφήνουν να υπάρχει κανένα κενό στο μέσο, ούτε το παραμικρό· διότι **όποιος απομακρύνεται λίγο, προχωρώντας θα απομακρυνθεί πολύ**. Το σώμα π.χ. καταστρέφεται, αν η συνοχή του διακοπεί με ξίφος σε κάποιο σημείο· και η οικοδομή καταρρέει, αν έχει έστω και μικρό κενό· και το κλήμα γίνεται άχρηστο, αν αποκοπεί από τη ρίζα έστω και για λίγο. Ώστε**αυτό το μικρό δεν είναι μικρό, αλλά σχεδόν είναι το παν. Όταν λοιπόν κάνουμε ένα μικρό πλημμέλημα ή δείξουμε έστω και λίγη ραθυμία, ας μην αδιαφορήσουμε για το μικρό του παραπτώματος, διότι τούτο ταχέως θα γίνει μέγα, εάν αμελήσουμε**. Κατά παρόμοιο τρόπο ένα ένδυμα, εάν αρχίσει να σχίζεται και αμελήσουμε για αυτό, σχίζεται τελείως· επίσης, εάν αδιαφορήσουμε για έναν όροφο, από τον οποίο κατέπεσαν λίγα κεραμίδια, αυτός φέρει την κατάρρευση σε ολόκληρη την οικία.

Έχοντας λοιπόν στον νου μας αυτά ποτέ **να μη καταφρονούμε τα μικρά παραπτώματα, για να μην πέσουμε στα μεγάλα**· αν όμως τα καταφρονήσουμε και φτάσουμε στο βάθος των κακών, **ούτε τότε να καταληφτούμε από απόγνωση**, επειδή φτάσαμε εκεί, για να μη βαρύνει η κεφαλή μας· διότι είναι δύσκολο ένας από εκεί να ανέλθει στη συνέχεια, εάν δεν έχει πλήρη νηφαλιότητα, και αυτό όχι μόνο λόγω του μήκους, αλλά και λόγω της ίδιας της θέσεως· διότι και η αμαρτία είναι βάθος και προξενεί θλίψη σε όσους φέρει κάτω. **Όπως ακριβώς εκείνον που πίπτουν μέσα σε πηγάδι δεν είναι εύκολο να ανέλθουν, αλλά χρειάζονται άλλους να τους σύρουν επάνω, έτσι και αυτός που έφτασε σε βάθος αμαρτημάτων.** Ας ρίξουμε λοιπόν σχοινιά προς αυτούς και ας τους σύρουμε προς τα επάνω· και μάλλον τούτο πρέπει να γίνει όχι μόνο για τους άλλους, αλλά και για τους εαυτούς μας· να δέσουμε και τους εαυτούς μας, και, αν θέλουμε, θα ανέλθουμε όχι τόσο, όσο κατεβήκαμε, αλλά πολύ περισσότερο. Καθόσον μάλιστα ο Θεός βοηθεί, διότι «δεν θέλει τον θάνατο του αμαρτωλού έως αυτός μετανοήσει και επιστρέψει» [Ιεζ. 18, 23: «*μὴ θελήσει θελήσω τὸν θάνατον τοῦ ἀνόμου, λέγει Κύριος, ὡς τὸ ἀποστρέψαι αὐτὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς πονηρᾶς καὶ ζῆν αὐτόν;* (: “Μήπως, τάχα,

Εγώ θέλω τον θάνατο του αμαρτωλού”, λέγει ο Κύριος, “όπως και όσο θέλω και επιθυμώ να απαρνηθεί αυτός τον αμαρτωλό τρόπο της ζωής του, να επιστρέψει μετανοημένος προς Εμένα, για να ζήσει για πάντα και να μη λάβει τον αιώνιο πνευματικό θάνατο;”)»].

Κανείς λοιπόν να μην καταλαμβάνεται από απόγνωση, κανείς να μην παθαίνει ό,τι παθαίνουν οι ασεβείς· διότι εκείνοι πίπτουν στο αμάρτημα αυτό. Διότι «*ὅταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ, ἐπέρχεται δὲ αὐτῷ ἀτιμία καὶ ὄνειδος* (: **Όταν ο ασεβής και χωρίς φόβο Θεού άνθρωπος πάρει τον κατήφορο και ολισθήσει εις βάθος κακών, αναίσχυντος πλέον και πωρωμένος καταφρονεί τους πάντες**. Για τον λόγο αυτόν επέρχεται εναντίον του ο εξευτελισμός και η καταισχύνη)» [Παρ. 18, 3]. Ώστε **δεν είναι το πλήθος των αμαρτημάτων, που φέρει την απόγνωση, αλλά ο τρόπος σκέψεως του ασεβούς.**

Και αν λοιπόν ακόμη έχεις όλη την κακία, πες προς τον εαυτό σου: «Ο Θεός είναι φιλάνθρωπος και επιθυμεί την δική μας σωτηρία»· διότι λέγει: «*καὶ δεῦτε διαλεχθῶμεν, λέγει Κύριος· καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ, ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶ* (: και με τη μετάνοια και τις καλές αποφάσεις σας, ελάτε να συζητήσουμε, λέγει ο Κύριος· και, εάν οι ψυχές σας εξαιτίας των αμαρτιών σας είναι κόκκινες, εγώ θα τις καταστήσω λευκές σαν το χιόνι· και, εάν είναι ακόμη περισσότερο κατακόκκινες από το μέγεθος και το πλήθος των αμαρτημάτων που είχατε διαπράξει, εγώ θα τις κάνω λευκές σαν το μαλλί των προβάτων)» [Ησ. 1, 18].

Ας μην αποκάμουμε λοιπόν, διότι δεν είναι η πτώση τόσο δυσάρεστη, όσο το να παραμένει κανείς στην πτώση· ούτε είναι φοβερό το να τραυματιστεί κανείς, όσο το να τραυματιστεί και να μη θέλει να θεραπευτεί. «*Τίς καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παῤῥησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν;* (: Ποιος από τους ανθρώπους δύναται να καυχηθεί ότι έχει αγνή καρδιά και καθαρή από τον ρύπο της αμαρτίας; Ή ποιος μπορεί να πει με παρρησία ότι είναι καθαρός από αμαρτίες; Κανείς.)» [Παρ. 20, 9]. Αυτά τα λέγω**όχι για να σας κάνω ραθυμότερους, αλλά για να σας εμποδίσω να πέσετε σε απόγνωση** εξαιτίας των πολλών σας αμαρτιών.

Θέλεις να μάθεις γιατί ο Κύριός μας είναι Αγαθός; Ο τελώνης ανήλθε στον ναό να προσευχηθεί, όντας γεμάτος από μύρια κακά, και αφού είπε μόνο: «*ὁ Θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ* (: Κύριε και Θεέ μου, σπλαχνίσου με και συγχώρησέ με τον αμαρτωλό)» [Λουκά 18, 13], κατήλθε συγχωρημένος. Εξάλλου και δια του προφήτου ο Θεός λέγει: «*δι᾽ ἁμαρτίαν βραχύ τι ἐλύπησα αὐτὸν καὶ ἐπάταξα αὐτὸν καὶ ἀπέστρεψα τὸ πρόσωπόν μου ἀπ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐλυπήθη καὶ ἐπορεύθη στυγνὸς ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ ἑώρακα καὶ ἰασάμην αὐτὸν καὶ παρεκάλεσα*

αὐτὸν καὶ ἔδωκα αὐτῷ παράκλησιν ἀληθινήν(: ***Τον αμαρτωλό, επειδή παρέβη το θέλημά μου και αμάρτησε, για λίγο διάστημα τον τιμώρησα και τον λύπησα. Τον έπληξα και γύρισα αλλού το πρόσωπό μου. Αυτός όμως λυπήθηκε και πορεύτηκε θλιμμένος τον δρόμο της ζωής του. Εγώ είδα την μετά από αυτά αλλαγή των δρόμων της ζωής του και τον θεράπευσα από την ασθένειά του. Τον παρηγόρησα, έδωσα σε αυτόν πραγματική παρηγορία***)» [Ησ. 57, 17-18]. **Τι είναι ίσο με αυτήν τη φιλανθρωπία; «Επειδή και μόνο κατάλαβε το λάθος του, λυπήθηκε και μετανόησε», λέγει, «του συγχώρησα τα αμαρτήματα».**

Εμείς όμως ούτε αυτό κάνουμε, και για τον λόγο αυτόν παροργίζουμε τον Θεό πάρα πολύ· διότι Αυτός που εκδηλώνει ευσπλαχνία ακόμη και αν λιγάκι Τον παρακαλέσουμε, όταν δεν Τον παρακαλέσουμε ούτε τόσο λίγο, εύλογα αγανακτεί και απαιτεί να τιμωρηθούμε με την έσχατη τιμωρία. Ποιος λοιπόν λυπήθηκε πότε για τις αμαρτίες του; Ποιος στέναξε; Ποιος χτύπησε το στήθος του με συντριβή; Ποιος φρόντισε; Εγώ τουλάχιστον νομίζω, κανείς· αλλά όμως οι άνθρωποι για πάρα πολλές ημέρες θρηνούν μεν για συγγενείς και φίλους τους που πέθαναν, για απώλεια χρημάτων, ούτε καν όμως το σκεπτόμαστε ότι καθημερινώς χάνουμε την ψυχή μας. Πώς λοιπόν θα μπορέσεις να συγχωρηθείς από τον Θεό, όταν ούτε καν γνωρίζεις ότι αμάρτησες;

«Ναι», λέγει ίσως κάποιος, «αμάρτησα». **Μου λες «Ναι» με τη γλώσσα, πες μου αυτό με τη διάνοια και συγχρόνως αναστέναξε, για να είσαι συνεχώς χαρούμενος. Καθόσον μάλιστα, εάν στενοχωριόμαστε με τα αμαρτήματά μας, εάν στενάζαμε για τα σφάλματά μας, τίποτε άλλο δεν θα μας έθλιβε, διότι αυτή η οδύνη θα απομάκρυνε κάθε λύπη μας. Ώστε και κάτι άλλο θα κερδίζαμε μαζί με την εξομολόγηση, δηλαδή το να μη βυθιζόμαστε στις θλίψεις του παρόντος βίου, ούτε να αλαζονευόμαστε για τις λαμπρότητές του·** και έτσι επίσης πολύ θα εξιλεώναμε τον Θεό, όπως ακριβώς με όσα κάνουμε τώρα, Τον παροξύνουμε.

Πες μου λοιπόν· εάν έχεις ένα δούλο και ενώ αυτός έπαθε πολλά κακά από τους συνδούλους του, για μεν τα άλλα δεν λέγει τίποτε, αλλά φροντίζει μόνο να μην εξοργίζει τον κύριό του, άραγε δεν αξίζει γι' αυτό και μόνο να καταπαύσει την οργή σου; Και το αντίθετο· αν δεν φροντίζει καθόλου για τα σφάλματά του προς τους συνδούλους του, δεν θα τον τιμωρήσεις περισσότερο; Έτσι κάνει και ο Θεός· όταν μεν αδιαφορούμε για την οργή Του, οργίζεται περισσότερο· όταν όμως φροντίζουμε να βελτιωνόμαστε, η οργή Του είναι ηπιότερη, και μάλλον ούτε καν οργίζεται πλέον. Θέλει δηλαδή εμείς οι ίδιοι να ζητούμε την τιμωρία των αμαρτημάτων μας και δεν την απαιτεί πλέον ο ίδιος. Για τον λόγο αυτόν δηλαδή και μας απειλεί με τιμωρία, για να εξαφανίσει την αδιαφορία με τον φόβο· όταν λοιπόν φοβηθούμε και μόνο την

απειλή, δεν μας αφήνει να δοκιμάσουμε την τιμωρία.

Κοίταξε λοιπόν προς τον Ιερεμία τι λέγει: «*ἦ οὐχ ὁρᾷς τί αὐτοὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλήμ; οἱ υἱοὶ αὐτῶν συλλέγουσι ξύλα, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν καίουσι πῦρ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν τρίβουσι σταῖς τοῦ ποιῆσαι χαυῶνας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔσπεισαν σπονδὰς θεοῖς ἀλλοτρίοις, ἵνα παροργίσωσί με* (: Αλήθεια, δεν βλέπεις τι κάνουν αυτοί στις διάφορες πόλεις του Ιούδα και στους δρόμους της Ιερουσαλήμ; Τα παιδιά τους μαζεύουν ξύλα, οι γονείς τους καίνε αυτά στη φωτιά, ενώ οι γυναίκες τους ζυμώνουν ζυμάρια, για να κατασκευάσουν άρτους, προσφορές προς τιμήν της στρατιάς των αστέρων του ουρανού και να προσφέρουν σπονδές σε ξένους θεούς, για να με εξοργίζουν εναντίον τους)»[Ιερ. 7, 17-18]. Να φοβόμαστε μήπως και για μας λεχθεί κάτι τέτοιο.

Δεν βλέπεις τι κάνουν αυτοί; Κανένας δεν επιζητεί τα του Χριστού, αλλά όλοι επιζητούν τα δικά τους. Οι υιοί τους τρέχουν σε ασέλγειες, οι πατέρες τους σε πλεονεξία και αρπαγή, οι γυναίκες τους όχι μόνο δεν συγκρατούν, αλλά αντιθέτως προκαλούν τους άντρες τους στις εντυπωσιακές βιοτικές ενασχολήσεις. Στάσου λοιπόν στην αγορά· ρώτησε αυτούς που φεύγουν και έρχονται και **κανένα δεν θα δεις να φροντίζει για πνευματικό θέμα**, αλλά όλοι να τρέχουν για τα σαρκικά. **Μέχρι πότε δεν θα συνέλθουμε; Μέχρι πότε θα βρισκόμαστε σε ύπνο βαθύ;** Δεν χορτάσαμε τα κακά; Και όμως και χωρίς λόγους αρκεί και μόνη **η πείρα των πραγμάτων να μας διδάξει για τη ματαιότητα και την καθολική αθλιότητα των παρόντων**. Άνθρωποι λοιπόν που καλλιεργούσαν την ανθρώπινη σοφία και δεν γνώριζαν τίποτε από τα μέλλοντα, επειδή κατανόησαν την πολλή ευτέλεια των παρόντων πραγμάτων, για αυτό και μόνο απέστησαν.

Πώς λοιπόν εσύ θα συγχωρηθείς, αφού σύρεσαι κάτω και δεν καταφρονείς τα μικρά και παρέρχεσαι τα μεγάλα και αιώνια, εσύ που ακούς τον ίδιο τον Θεό να σου δείχνει αυτά και να σου τα αποκαλύπτει και ενώ έχεις τέτοιες υποσχέσεις από Αυτόν; Ότι βεβαίως αυτά δεν είναι ικανά να προσφέρουν αληθινή ικανοποίηση, το έδειξαν αυτοί που απέχουν από αυτά και χωρίς να τους έχουν δοθεί από αλλού υποσχέσεις για ανώτερα. Ποιο δηλαδή πλούτο ανέμεναν και ήλθαν στην πτωχεία; Κανένα, αλλά διότι γνώριζαν πολύ καλώς ότι η πενία αυτού του είδους είναι ανώτερη από τον πλούτο. Ποια ζωή ήλπισαν και άφησαν την άνετη ζωή και παραδόθηκαν στη σκληραγωγία; Ουδεμία, αλλά διότι κατανόησαν την ίδια τη φύση των πραγμάτων και αναγνώρισαν ότι αυτό είναι πολύ καταλληλότερο και για τη φιλοσοφία της ψυχής και για την υγεία του σώματος.

Αυτά λοιπόν εμείς έχοντας στον νου μας και ενθυμούμενοι συνεχώς τα μέλλοντα αγαθά, **ας αποχωριστούμε από τα παρόντα, για να λάβουμε εκείνα τα μέλλοντα** με τη χάρη και φιλανθρωπία του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, στον Οποίο μαζί με τον Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα ανήκει δόξα, δύναμις, τιμή τώρα και πάντοτε

και στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

[Υπομνηματισμός των εδαφίων Α΄Κορ. 3, 12-15]

«*Εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει· ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει· εἴ τινος τὸ ἔργον μενεῖ ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται· εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός* (: εγώ λοιπόν θεμελίωσα καλά. Εάν όμως κανείς χτίζει πάνω στο θεμέλιο αυτό με υλικά σαν το χρυσάφι ή το ασήμι ή τους πολύτιμους λίθους, ή, αντιθέτως, με σανίδια ή άχυρα ή καλάμια, του κάθε κτίστη το έργο θα γίνει φανερό· διότι η ημέρα της Κρίσεως θα το σκεπάσει και θα το φανερώσει. Και θα το ξεσκεπάσει, διότι η ημέρα εκείνη θα αποκαλυφτεί μαζί με την ενέργεια της θείας δικαιοσύνης, που είναι δραστική σαν φωτιά. Και ο Θεός θα ζυγίσει με ακρίβεια για να αποκαλύψει ποιο είναι το έργο του καθενός, και θα φανερώσει την πραγματική του αξία σαν τη φωτιά που κατακαίει κάθε εύφλεκτο υλικό. Εάν το έργο που έκανε κάποιος κτίζοντας στο αιώνιο θεμέλιο, δηλαδή τον Χριστό, αντέξει και δεν καεί από την φωτιά της Θείας Κρίσεως, αυτός θα πάρει μισθό. Εάν το έργο κάποιου άλλου κατακαεί και δεν αντέξει στη φωτιά της Θείας Κρίσεως, αυτός θα ζημιωθεί, διότι οι κόποι του δεν θα ανταμειφθούν. Και ο ίδιος θα σωθεί μόλις και μετά βίας· θα σωθεί δηλαδή σαν εκείνον που περνά μέσα από τις φλόγες της φωτιάς και διατρέχει μεγάλο κίνδυνο. Έτσι και αυτός θα σωθεί, αν τελικά αντέξει στη φωτιά της Θείας Κρίσεως)» [Α΄Κορ. 3, 12-15].

Αυτό εδώ το ζήτημα, που θίγεται τώρα, δεν μας είναι δευτερεύον, αλλά αναφέρεται στα πλέον αναγκαία και σε αυτά, τα οποία όλοι οι άνθρωποι ζητούν να μάθουν, δηλαδή **εάν τύχει τέλους το πυρ της κολάσεως. Το ότι δεν έχει τέλος το πυρ της κολάσεως, ο Χριστός το κατέστησε σαφές λέγοντας**: «*καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλὸν σοί ἐστι κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται* (: Και αν σου γίνεται αφορμή αμαρτίας το χέρι σου, δηλαδή κάποιο πρόσωπο ή πράγμα πολύ συνδεδεμένο μαζί σου και πολύ χρήσιμο σε σένα, κόψε το από πάνω σου. Σε συμφέρει περισσότερο να μπεις στην αιώνια ζωή κουλός, παρά με τα δύο χέρια σου να πας στη γέεννα, στο πυρ που δεν σβήνει ποτέ. Είναι προτιμότερο να υποστείς τη βαρύτερη θυσία στον κόσμο αυτό και να αποχωριστείς πράγματα ή πρόσωπα που σου είναι χρήσιμα και αγαπητά, παρά η προσκόλλησή σου σε αυτά να σε ρίξει στην κόλαση, όπου το σκουλήκι που θα κατατρώει χωρίς να εξαφανίζει εκείνους που θα είναι εκεί, δεν θα έχει τέλος˙ και η φωτιά που θα τους κατακαίει χωρίς να τους αποτεφρώνει,

δεν θα σβήσει. Η τιμωρία τους δηλαδή θα είναι ατελεύτητη και αιώνια)» [Μάρκ. 9, 44].

Και γνωρίζω μεν ότι παραλύετε από φόβο, όταν ακούτε αυτά, αλλά τι να κάνω; Καθόσον μάλιστα ο Θεός παραγγέλλει αυτά συνεχώς να αντηχούν, λέγοντας: «*διαμάρτυραι τῷ λαῷ* (: έντονα μίλησε και δώσε αυτές τις εντολές σε αυτόν τον λαό)» [Έξ. 19, 10]· και εγώ έχω ταχθεί στη διακονία του λόγου και κατά συνέπεια είναι ανάγκη να είμαι ενοχλητικός στους ακροατές χωρίς να το θέλω, αλλά διότι αναγκάζομαι. Ή μάλλον, εάν θέλετε, δεν θα είμαι ενοχλητικός· διότι λέγει: «*οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς* (: και πράγματι, όποιος δεν πειθαρχεί στους άρχοντες, εναντιώνεται στη διαταγή του Θεού· διότι οι άρχοντες δεν εμπνέουν φόβο για τα καλά έργα που συντελούν στην κοινωνική δικαιοσύνη και πρόοδο, αλλά για τα κακά, που διαταράσσουν την κοινωνική ασφάλεια και τάξη. Θέλεις, λοιπόν, να μη φοβάσαι τους άρχοντες της εξουσίας; Κάνε οτιδήποτε συντελεί προς το καλό της κοινωνίας, και θα έχεις έπαινο από τους άρχοντες)» [Ρωμ. 13, 3]. Ώστε είναι δυνατόν όχι μόνο να μη με ακούτε με αποστροφή, αλλά και με ευχαρίστηση.

Το ότι λοιπόν **δεν έχει τέλος το πυρ της κολάσεως** και ο Χριστός το φανέρωσε· και ο Παύλος επίσης, δείχνοντας ότι **η κόλαση είναι αιώνια**, λέγει ότι οι αμαρτωλοί θα τιμωρηθούν με αιώνιο όλεθρο [Β΄ Θεσ. 1, 9: «*οἵτινες δίκην τίσουσιν ὄλεθρον αἰώνιον ἀπὸ προσώπου τοῦ Κυρίου καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ* (: Αυτοί θα τιμωρηθούν με αιώνια εξολόθρευση μακριά από το πρόσωπο του Κυρίου και την ένδοξη δύναμή Του)]· και πάλι: «*μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε κλέπται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι* (: αυτό που κάνετε το κάνετε λοιπόν από άγνοια; **Δεν γνωρίζετε ότι οι άδικοι δεν θα κληρονομήσουν τη βασιλεία του Θεού;** Μην πλανάστε. Ούτε οι πόρνοι, ούτε οι ειδωλολάτρες, ούτε οι μοιχοί, ούτε οι εκθηλυμένοι και θηλυπρεπείς, ούτε οι αρσενοκοίτες, ούτε οι πλεονέκτες, ούτε οι κλέφτες, ούτε οι μέθυσοι, ούτε αυτοί που εμπαίζουν και βρίζουν τους άλλους, ούτε οι άρπαγες με κανένα τρόπο δεν θα κληρονομήσουν τη βασιλεία του Θεού)» [Α΄Κορ. 6, 9-10]. Και προς τους Εβραίους εξάλλου έλεγε: «*Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον* (: να επιδιώκετε να έχετε ειρήνη με όλους. Επιδιώκετε και τον αγιασμό και την καθαρότητα της καρδιάς από κάθε πάθος· διότι χωρίς τον αγιασμό, κανείς δεν θα δει τον Κύριο)» [Εβρ. 12, 14].

Εξάλλου και ο Χριστός για εκείνους που θα Του πουν εκείνη τη φοβερή ημέρα της Κρίσεως : «*Κύριε Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;* (:Κύριε, Κύριε, στο όνομά Σου δεν προφητεύσαμε, πιστεύοντας ότι είσαι ο Μεσσίας και Υιός

του Θεού; Και πιστεύοντας σε Εσένα δεν βγάλαμε δαιμόνια; Και πιστεύοντας σε Εσένα δεν κάναμε πολλά θαύματα; Και τώρα λοιπόν δεν θα μπούμε στη βασιλεία Σου;)», λέγει τα εξής: «*καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ᾽ ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν* (: Και τότε θα διακηρύξω ξεκάθαρα σε αυτούς ότι ποτέ δεν σας αναγνώρισα ως δικούς μου. Φύγετε μακριά μου εσείς που εργαζόσασταν την ανομία, διότι **τα χαρίσματά μου τα χρησιμοποιήσατε όχι για τη δική μου δόξα, αλλά σύμφωνα με τα δικά σας θελήματα και τους εγωιστικούς σας σκοπούς**)» [Ματθ. 7, 22-23]. Και οι παρθένες που αποκλείστηκαν, δεν εισήλθαν ποτέ πλέον, και για όσους δεν Του έδωσαν τροφή λέγει ότι θα οδηγηθούν σε κόλαση αιώνια [Ματθ. 25, 46: «*καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον*»].

Και μη με ρωτάς **πώς ισχύει η δικαιοσύνη, εάν η κόλαση δεν έχει τέλος·** διότι, **όταν ο Θεός κάνει κάτι, να υπακούς στις αποφάσεις και μην εξετάζεις με την ανθρώπινη λογική τα λεγόμενα.** Άλλωστε πώς δεν θα ήταν δίκαιο να τιμωρείται αυτός, ο οποίος, ενώ από την αρχή δέχτηκε μύριες ευεργεσίες, έπραξε κατόπιν άξια κολάσεως, και δεν έγινε καλύτερος ούτε με απειλή, ούτε με ευεργεσία; Εάν δηλαδή εξετάζεις το δίκαιο του πράγματος, έπρεπε εξαρχής και κατευθείαν να απολεσθούμε σύμφωνα προς τις απαιτήσεις της δικαιοσύνης· καθόσον και αν ακόμη είχαμε πάθει τούτο, το γεγονός αυτό θα έδειχνε και φιλανθρωπία. Όταν δηλαδή κάποιος υβρίζει έναν, ο οποίος καθόλου δεν τον αδίκησε, τιμωρείται σύμφωνα προς τη δικαιοσύνη· όταν όμως κάποιος υβρίζει τον ευεργέτη, ο οποίος δεν του έκανε μεν προηγουμένως κανένα κακό, αντίθετα του έκανε άπειρα καλά, Αυτόν που και τη ζωή Του έδωσε και Θεός Του είναι και του έδωσε ψυχή και του χάρισε μύρια και εφόσον θα θελήσει και στον ουρανό θα τον ανεβάσει, όταν μετά από τόσες ευεργεσίες αυτόν τον Ευεργέτη όχι μόνο απλώς Τον υβρίζει, αλλά και **καθημερινώς Τον υβρίζει με τις πράξεις του**, ποιας συγνώμης θα είναι άξιος; Δεν βλέπεις πώς τιμώρησε τον Αδάμ για μία αμαρτία;

«Ναι», λέγει ίσως κάποιος· «τον τιμώρησε διότι έδωσε σε εκείνον παράδεισο και τον έκανε να απολαύσει την πολλή εύνοιά Του». Και βεβαίως **το να αμαρτάνει κάποιος, ενώ έχει πλήρη ασφάλεια, δεν είναι ίσο με το να αμαρτάνει ευρισκόμενος σε πολλή θλίψη**. **Το φοβερό δηλαδή είναι τούτο, ότι δεν αμαρτάνεις ευρισκόμενος στον παράδεισο, αλλά στις άπειρες δυσκολίες του παρόντος βίου, και όμως δεν γίνεσαι σωφρονέστερος**· ομοιάζεις με κάποιον που είναι δεμένος με την πονηρία και ζει αναγκαστικά με αυτήν. Και όμως **σου υποσχέθηκε ανώτερα και από τον παράδεισο· και δεν σου τα έδωσε ακόμη, για να μη μειώσει τη δύναμή σου στον καιρό των αγώνων, ούτε τα αποσιώπησε, για να μην καταβληθείς από τους κόπους** . Και ο μεν Αδάμ έκανε μία αμαρτία και προκάλεσε ολόκληρο τον θάνατό του· εμείς όμως καθημερινά κάνουμε άπειρα πλημμελήματα. Εάν λοιπόν εκείνος, που έκανε μία αμαρτία, και που προσδοκούμε αντί του παραδείσου τον ουρανό;

Είναι ενοχλητικός ο λόγος και λυπεί τον ακροατή· και γνωρίζω τούτο από ό,τι παθαίνω εγώ ο ίδιος· η καρδιά μου δηλαδή ταράσσεται και πάλλει και όσον ακούω να γίνεται λόγος για την κόλαση, τόσο περισσότερο τρέμω και καταρρέω από τον φόβο. Αλλά είναι ανάγκη να τα λέγουμε αυτά, για να μην καταντήσουμε στην κόλαση. Εσύ δεν έλαβες παράδεισο, ούτε ξύλα και φυτά, αλλά ουρανό και ουράνια αγαθά. Και εφόσον καταδικάστηκε εκείνος που έλαβε λιγότερα και δεν τον έσωσε καμία δικαιολογία, πολύ περισσότερο θα υποστούμε ανεπανόρθωτα κακά εμείς, που διαπράττουμε περισσότερες αμαρτίες και έχουμε κληθεί για ανώτερα.

Σκέψου λοιπόν πόσο χρόνο μένει το γένος μας στον θάνατο εξαιτίας μιας αμαρτίας. Έχουν περάσει περισσότερα από πέντε χιλιάδες έτη, και όμως ο θάνατος εξαιτίας μιας αμαρτίας δεν έχει ακόμη καταργηθεί. Και ούτε μπορούμε να πούμε ότι ο Αδάμ άκουσε προφήτες, ότι είδε άλλους να τιμωρούνται για τα αμαρτήματά τους, οπότε ήταν φυσικό να φοβηθεί και να σωφρονιστεί από αυτό το παράδειγμα των άλλων· διότι τότε ήταν πρώτος και μόνος, αλλά όμως τιμωρούνταν.

Εσύ όμως τίποτε από αυτά δεν θα μπορούσες να προβάλλεις ως δικαιολογία, εσύ ο οποίος έγινες χειρότερος μετά από τόσα πολλά παραδείγματα, εσύ ο οποίος καταξιώθηκες τόσου Πνεύματος και όμως φέρεις μαζί σου όχι μία ούτε δύο και τρεις, αλλά μύριες αμαρτίες. Επειδή δηλαδή τα αμαρτήματα γίνονται σε σύντομη στιγμή, μη νομίζεις για τον λόγο αυτόν ότι και η κόλαση διαρκεί μία στιγμή. Δεν βλέπεις τους ανθρώπους, οι οποίοι πολλές φορές εξαιτίας μιας κλοπής και μιας μοιχείας, που συνέβη σε μία σύντομη στιγμή, δαπάνησαν ολόκληρο τον βίο τους σε δεσμωτήρια και μεταλλεία, παλαίοντας με συνεχή πείνα και μύριους θανάτους; Και κανείς δεν τους έσωσε, ούτε είπε ότι, επειδή το αμάρτημα συνέβη σε σύντομο χρονικό διάστημα, πρέπει και η τιμωρία της αμαρτίας να είναι ισοδύναμη και να διαρκεί ίσο χρόνο.
«Αλλά», θα έλεγε κάποιος, «αυτοί που κάνουν αυτά είναι άνθρωποι, ο Θεός όμως είναι φιλάνθρωπος». Πρώτον μεν ούτε οι άνθρωποι βέβαια επιβάλλουν αυτές τις ποινές από ωμότητα, αλλά από φιλανθρωπία· και **ο Θεός επίσης, όπως είναι φιλάνθρωπος, έτσι και τιμωρεί αυστηρά**: «*κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, οὕτως καὶ πολὺς ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ· ἄνδρα κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ κρίνει* (: όσο μεγάλο είναι το έλεός Του, τόσο μεγάλη είναι και η δίκαιη τιμωρία, που αποστέλλει. Αυτός κρίνει τον κάθε άνθρωπο σύμφωνα με τα έργα του)» [Σοφ. Σειρ. 16, 12]. Όταν λοιπόν λέγεις ότι είναι φιλάνθρωπος ο Θεός, τότε είναι σαν να μου λες ότι είναι μεγαλύτερη η αιτία της τιμωρίας μας, διότι αμαρτάνουμε προς έναν τέτοιο Θεό.

Για τον λόγο αυτόν και ο Παύλος έλεγε: «*φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος* (: είναι φοβερό να πέσει κανείς στα χέρια του αληθινού Θεού, που δεν είναι νεκρός σαν τα είδωλα, αλλά ζει πάντοτε)» [Εβρ. 10, 31]. Προσέξτε, σας παρακαλώ, την πύρινη δύναμη των λόγων, διότι ίσως από αυτό να έχετε κάποια παρηγορία. Ποιος από τους ανθρώπους δύναται να τιμωρήσει τόσο αυστηρά, όσο τιμώρησε ο

Θεός, με το να προκαλέσει κατακλυσμό και την πανωλεθρία τόσο πολλών ανθρώπων και στη συνέχεια με το να βρέξει πυρ και να εξαφανίσει τους πάντες [: στα Σόδομα και στα Γόμορα]; Ποια τιμωρία ανθρώπων δύναται να είναι τέτοια; Δεν βλέπεις ότι και η κόλαση που προήλθε από αυτήν την αιτία ότι είναι σχεδόν αθάνατη;**Έχουν παρέλθει τέσσερις χιλιάδες έτη, και όμως η τιμωρία των Σοδομιτών εξακολουθεί να ισχύει**. Όπως δηλαδή η φιλανθρωπία Του είναι μεγάλη, έτσι είναι μεγάλη και η τιμωρία.

Και πράγματι· εάν μεν είχε παραγγείλει πράγματα βαρέα και αδύνατα, ίσως θα μπορούσε κάποιος να προβάλλει τη δυσκολία των νόμων· εφόσον όμως είναι πάρα πολύ εύκολα, τι θα μπορούσαμε να προβάλουμε ως δικαιολογία για το ότι δεν κάνουμε ούτε και αυτά; Αν και βέβαια μπορείς, εάν θέλεις, και όσοι το κατόρθωσαν μας κατηγορούν· αλλά όμως ο Θεός δεν φέρεται προς εμάς με αυτήν την απαιτητικότητα, ούτε μας διέταξε ή μας νομοθέτησε αυτά, αλλά άφησε την εκλογή να ανήκει στη διάθεση αυτών που ακούνε τον λόγο Του.

Μπορείς όμως να είσαι σώφρονας στον γάμο και μπορείς να μη μεθάς. Δεν μπορείς να χαρίσεις όλα τα χρήματά σου; Αν και βέβαια μπορείς, και το μαρτυρούν όσοι το έκαναν· αλλά όμως **ούτε το επέβαλε αυτό, αλλά παρήγγειλε να μην είμαστε άρπαγες και να βοηθούμε από τα υπάρχοντά μας όσους έχουν ανάγκη** . Και αν κάποιος λέγει ότι «Δεν μπορώ να αρκεστώ στη γυναίκα μου μόνο», εξαπατά τον εαυτό του και παραλογίζεται, και έχει κατηγόρους εκείνους που ζουν με σωφροσύνη χωρίς να έχουν σχέσεις με γυναίκα. Πες μου λοιπόν: Δεν μπορείς να μην κακολογείς; Δεν μπορείς να μην καταριέσαι; Και όμως, το να κάνει κανείς αυτά είναι βαρύ, όχι το να μην τα κάνει. Ποια λοιπόν δικαιολογία έχουμε για το ότι δεν τηρούμε αυτά, που είναι τόσο ελαφρά και εύκολα; Καμία δεν μπορούμε να προβάλουμε.

[Υπομνηματισμός των εδαφίων Α΄Κορ. 3, 14-18]

Από όλα λοιπόν όσα λέχτηκαν είναι φανερό ότι **η κόλαση είναι αιώνια**· επειδή όμως μερικοί νομίζουν ότι ο λόγος του Παύλου λέγει το αντίθετο, εμπρός, αφού φέρουμε στο μέσο το θέμα, ας το εξετάσουμε και αυτό. Αφού δηλαδή είπε: «*εἴ τινος τὸ ἔργον μενεῖ ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται· εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται* (: εάν το έργο που έκανε κάποιος κτίζοντας στο αιώνιο θεμέλιο, δηλαδή τον Χριστό, αντέξει και δεν καεί από την φωτιά της Θείας Κρίσεως, αυτός θα πάρει μισθό· εάν το έργο κάποιου άλλου κατακαεί και δεν αντέξει στη φωτιά της Θείας Κρίσεως, αυτός θα ζημιωθεί, διότι οι κόποι του δεν θα ανταμειφθούν)», πρόσθεσε, «*αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός* (: και ο ίδιος θα σωθεί μόλις και μετά βίας· θα σωθεί δηλαδή σαν εκείνον που περνά μέσα από τις φλόγες τις φωτιάς και διατρέχει μεγάλο κίνδυνο. Έτσι και αυτός θα σωθεί, αν τελικά αντέξει στην φωτιά της Θείας Κρίσεως)»[Α΄Κορ. 3, 14-15].

Τι θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε γι' αυτό; Προηγουμένως είχε πει: «*εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει· ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει* (: εγώ λοιπόν θεμελίωσα καλά. Εάν όμως κανείς χτίζει πάνω στο θεμέλιο αυτό με υλικά σαν το χρυσάφι ή το ασήμι ή τους πολύτιμους λίθους, ή, αντιθέτως, με σανίδια ή άχυρα ή καλάμια, του κάθε κτίστη το έργο θα γίνει φανερό· διότι η ημέρα της Κρίσεως θα το σκεπάσει και θα το φανερώσει. Και θα το ξεσκεπάσει, διότι η ημέρα εκείνη θα αποκαλυφτεί μαζί με την ενέργεια της θείας δικαιοσύνης, που είναι δραστική σαν φωτιά. Και ο Θεός θα ζυγίσει με ακρίβεια για να αποκαλύψει ποιο είναι το έργο του καθενός, και θα φανερώσει την πραγματική του αξία σαν τη φωτιά που κατακαίει κάθε εύφλεκτο υλικό)»[Α΄Κορ. 3, 12-13].

Καταρχάς ας εξετάσουμε **ποιο είναι το θεμέλιο και ποιος ο χρυσός, ποιοι οι πολύτιμοι λίθοι, ποια η χόρτος και ποια η καλάμη** . Το μεν **θεμέλιο** ο ίδιος σαφώς δήλωσε ότι είναι **ο Χριστός** με το να πει: «*θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός* (: αυτός δεν έχει πλέον δουλειά με το θεμέλιο· διότι κανένας δεν μπορεί να βάλλει άλλο θεμέλιο λίθο εκτός από εκείνον που βρίσκεται τώρα αμετακίνητος και άσειστος στην βάση της οικοδομής. Και ο θεμέλιος αυτός λίθος είναι ο Ιησούς Χριστός)» [Α΄Κορ. 3, 11].

Η οικοδομή νομίζω ότι είναι οι πράξεις . Αν και βέβαια μερικοί λένε ότι και αυτό το ίδιο έχει λεχθεί περί διδασκάλων και μαθητών και περί διεφθαρμένων αιρέσεων, αλλά ο λόγος αυτός δεν γίνεται δεκτός· διότι, εάν αυτό είναι έτσι, πώς το μεν έργο χάνεται, ο οικοδομών όμως θα σωθεί, έστω και ως δια πυρός; Διότι ο αίτιος μάλλον θα έπρεπε να τιμωρηθεί· τώρα όμως θα συμβεί να τιμωρείται περισσότερο το έργο της οικοδομήσεως. Δηλαδή εάν μεν ο διδάσκαλος έχει γίνει ο αίτιος του κακού, είναι άξιος να τιμωρηθεί αυστηρά· πώς λοιπόν θα σωθεί; Εάν πάλι δεν είναι αίτιος, αλλά παρά τον δικό του δύστροπο χαρακτήρα, οι μαθητές του έχουν γίνει τέτοιοι, καθόλου δεν είναι άξιος να τιμωρηθεί, αλλά ούτε και να υποστεί καμία ζημία αυτός που έκανε καλή οικοδομή. Πώς λοιπόν λέγει ότι «θα υποστεί ζημίες»; Άρα είναι φανερό ότι ομιλεί περί πράξεων.

Επειδή δηλαδή πρόκειται στη συνέχεια να στραφεί προς τον πόρνο, κάνει ένα προοίμιο αρκετά πιο πριν· διότι γνωρίζει, καθώς ομιλεί περί άλλου θέματος, να προετοιμάζει για άλλο θέμα, για το οποίο πρόκειται να ομιλήσει· πράγματι, λοιπόν, επιτιμώντας τους πιστούς για το ότι δεν κρατούν τους εαυτούς τους στα άριστα προετοίμασε τον λόγο περί των μυστηρίων.

Ότι επείγεται τώρα να ασχοληθεί με τον **πόρνο** αποδεικνύεται από το ότι, αφού μίλησε περί του θεμελίου, πρόσθεσε: «*Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ*

γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς (: είπα αρκετά για τους κτίστες. Ας έρθω τώρα και σε αυτούς που αντί να κτίζουν, καταστρέφουν την οικοδομή. Δεν γνωρίζετε από την πείρα της χριστιανικής ζωής σας ότι είστε ναός του Θεού και ότι το Πνεύμα του Θεού κατοικεί μέσα σας; Εάν λοιπόν κανείς με την πλανεμένη διδασκαλία του και τους φατριασμούς του καταστρέφει τον ναό του Θεού, θα τον καταστρέψει αυτόν ο Θεός. Και θα τον καταστρέψει διότι ο ναός του Θεού είναι άγιος. Είναι αφιερωμένος στον Θεό και είναι δικό Του κτήμα. Είναι ιερός και απαραβίαστος. Και τέτοιος ναός, ναός του Θεού άγιος, είστε εσείς)» [Α΄Κορ. 3, 16-17]. Αυτά τα έλεγε διαταράσσοντας από τη στιγμή αυτήν με τον φόβο την ψυχή του πόρνου. «*εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην* (: εάν όμως κανείς χτίζει πάνω στο θεμέλιο αυτό με υλικά σαν το χρυσάφι ή το ασήμι ή τους πολύτιμους λίθους, ή, αντιθέτως, με σανίδια ή άχυρα ή καλάμια)» [Α΄Κορ. 3, 12]· δηλαδή μετά την πίστη, χρειάζεται οικοδόμηση· για τον λόγο αυτόν και αλλού λέει: «*Ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις* (: αφού λοιπόν τα πιστεύετε και τα ξέρετε αυτά για τους πεθαμένους, να παρηγορείτε ο ένας τον άλλο με τους λόγους αυτούς της ελπίδας που σας γράφω)» [Α΄Θεσ. 4, 18· πρβλ. Α΄Κορ. 5, 11: «*νῦν δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναμίγνυσθαι ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ πόρνος ἢ πλεονέκτης ἢ εἰδωλολάτρης ἢ λοίδορος ἢ μέθυσος ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν* (: τώρα όμως σας έγραψα να μην συναναστρέφεστε με κάποιον που, ενώ φέρει το όνομα μόνο του αδελφού, στην πραγματικότητα όμως είναι **πόρνος ή πλεονέκτης ή ειδωλολάτρης ή υβριστής ή κακόγλωσσος, ή μέθυσος ή άρπαγας. Με τέτοιον χριστιανό δεν πρέπει ούτε να τρώτε μαζί του**)»]· καθόσον και ο τεχνίτης και ο μαθητευόμενος συνεισφέρουν στην οικοδόμηση· για τον λόγο αυτόν λέγει: «Καθένας να προσέχει πώς χτίζει».

Εάν αυτά είχαν λεχθεί περί πίστεως, δεν θα υπήρχε λόγος να λεχθούν, διότι **στην πίστη πρέπει όλοι να είναι ίσοι**, επειδή μια είναι η πίστη· **στην αρετή του βίου δεν είναι δυνατόν να είναι όλοι ίδιοι**. Η πίστη δηλαδή δεν είναι δυνατόν σε άλλον να είναι μικρότερη, και σε άλλον καλύτερη, αλλά είναι η ίδια σε όλους που αληθινά πιστεύουν· στη ζωή όμως είναι δυνατόν άλλοι μεν να είναι περισσότερο φιλόπονοι, άλλοι πάλι ραθυμότεροι· και οι μεν πρώτοι είναι επόμενο να ζουν ορθότερο βίο, ενώ οι δεύτεροι να είναι υποδεέστεροι· και είναι επόμενο άλλοι μεν να έχουν κατορθώσει τα μεγαλύτερα, άλλοι δε τα μικρότερα· άλλοι μεν να έχουν κάνει τα μεγαλύτερα σφάλματα, άλλοι δε τα ελαφρότερα. Για τον λόγο αυτόν είπε: «*χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην* (: με υλικά σαν το χρυσάφι ή το ασήμι ή τους πολύτιμους λίθους, ή, αντιθέτως, με σανίδια ή άχυρα ή καλάμια)».

«*Ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται* (: το έργο του καθενός θα γίνει φανερό)». Εδώ εννοεί την πράξη. «*εἴ τινος τὸ ἔργον μενεῖ ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται. εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός* (: εάν το έργο που έκανε κάποιος κτίζοντας στο αιώνιο θεμέλιο, δηλαδή τον

Χριστό, αντέξει και δεν καεί από την φωτιά της Θείας Κρίσεως, αυτός θα πάρει μισθό· εάν το έργο κάποιου άλλου κατακαεί και δεν αντέξει στη φωτιά της Θείας Κρίσεως, αυτός θα ζημιωθεί, διότι οι κόποι του δεν θα ανταμειφθούν. Και ο ίδιος θα σωθεί μόλις και μετά βίας· θα σωθεί δηλαδή σαν εκείνον που περνά μέσα από τις φλόγες τις φωτιάς και διατρέχει μεγάλο κίνδυνο. Έτσι και αυτός θα σωθεί, αν τελικά αντέξει στην φωτιά της Θείας Κρίσεως». Και βέβαια, εάν αυτό λεγόταν για μαθητές και διδασκάλους, ούτε θα έπρεπε να τιμωρηθούν οι διδάσκαλοι, εάν οι μαθητές δεν τον είχαν ακούσει. Για τον λόγο αυτόν λοιπόν λέει: «**καθένας θα λάβει τον μισθό του ανάλογα με τον κόπο του· όχι ανάλογα με το αποτέλεσμα, αλλά ανάλογα με τον κόπο**». Σε τι ευθύνονται οι διδάσκαλοι, εάν δεν έδιναν προσοχή αυτοί που άκουγαν; Άρα και από εδώ φαίνεται ότι ο λόγος είναι για **έργα**.

Η σημασία αυτού που λέει, είναι η εξής:**Εάν κάποιος διάγει κακό βίο, αλλά έχει ορθή πίστη, δεν θα τον βοηθήσει η πίστη του να μην τιμωρηθεί, εφόσον το έργο κατακαίεται**. Το δε «κατακαήσεται» σημαίνει ότι δεν θα αντέξει τη δύναμη του πυρός. Αλλά όπως ακριβώς, εάν κάποιος έχοντας χρυσά όπλα, διέλθει ποταμό πυρός, εξέρχεται από αυτόν λαμπρότερος, εάν όμως διερχόταν αυτόν έχοντας χορτάρι, όχι μόνο δεν ωφελεί σε τίποτε, αλλά και τον εαυτό του καταστρέφει, έτσι συμβαίνει και με τα έργα. Δεν το λέγει δηλαδή αυτό σαν να διαλεγόταν για πραγματικά πρόσωπα και για κατακαιόμενους, αλλά επειδή ήθελε να αυξήσει περισσότερο τον φόβο και να αποδείξει ότι εκείνος που ζει στην κακία δεν έχει καμία ασφάλεια· και για τον λόγο αυτόν έλεγε «θα υποστεί ζημίες». Να μια τιμωρία. «*Αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός* (: Και ο ίδιος θα σωθεί μόλις και μετά βίας· θα σωθεί δηλαδή σαν εκείνον που περνά μέσα από τις φλόγες τις φωτιάς και διατρέχει μεγάλο κίνδυνο. Έτσι και αυτός θα σωθεί, αν τελικά αντέξει στην φωτιά της Θείας Κρίσεως)». Να και η δεύτερη. Αυτό που λέγει, σημαίνει το εξής: Δεν θα χαθεί και ο ίδιος έτσι όπως τα έργα, εκμηδενιζόμενος, αλλά θα μείνει μέσα στο πυρ. Το πράγμα, λέγει, χρειάζεται βέβαια σωτηρία, και για τον λόγο αυτόν πρόσθεσε: «*οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός* (: όπως σώζεται κανείς από το πυρ)»· διότι, ως γνωστό, συνηθίζουμε να λέμε για τις ύλες που δεν κατακαίονται και δεν αποτεφρώνονται αμέσως, ότι διατηρούνται στο πυρ.

Μη νομίσεις όμως, επειδή άκουσες τη λέξη «πυρ», ότι αυτοί που κατακαίονται οδηγούνται στην ανυπαρξία. Εάν όμως ονομάζει σωτηρία και την τιμωρία αυτού του είδους, μην απορείς, διότι συνηθίζει να χρησιμοποιεί εύηχες λέξεις για όσα ηχούν κακώς και για τα καλά τις αντίθετες λέξεις· όπως π.χ. η λέξη «αιχμαλωσία» θεωρείται ότι σημαίνει κάτι το κακό, αλλά ο Παύλος την χρησιμοποιεί για καλό, λέγοντας: «*λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ* (: Αιχμαλωτίζουμε κάθε σκέψη ώστε να υπακούει στον Χριστό» [Β΄Κορ. 10, 5]. Και πάλι χρησιμοποιεί εύηχες λέξεις για κακά πράγματα, λέγοντας: «*ἵνα ὥσπερ*

ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτω καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Βασίλευσε η αμαρτία» [Ρωμ.5,21], αν και η λέξη «βασιλεία» είναι εύηχη λέξη. Έτσι και εδώ· με τον να πει «θα σωθεί», δεν έκανε υπαινιγμό για τίποτε άλλο, παρά για το μέγεθος της τιμωρίας, σαν να έλεγε ότι ο αμαρτωλός αυτός θα τιμωρείται συνεχώς.

Στη συνέχεια προσθέτει σαν συμπέρασμα τα εξής: «*Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;* (: είπα αρκετά για τους κτίστες. Ας έρθω τώρα και σε αυτούς που αντί να κτίζουν, καταστρέφουν την οικοδομή. Δεν γνωρίζετε από την πείρα της χριστιανικής ζωής σας ότι είστε ναός του Θεού και ότι το Πνεύμα του Θεού κατοικεί μέσα σας;)» [Α΄Κορ. 3, 16]. Επειδή δηλαδή στην προηγούμενη ομιλία ομίλησε για εκείνους που διαιρούν την Εκκλησία, μέμφεται στη συνέχεια και τον πόρνο, ουδέποτε βέβαια ονομαστικά, αλλά αόριστα υπαινίσσεται τον διεφθαρμένο βίο του και διαχωρίζει το αμάρτημα από τη δωρεά, η οποία του είχε ήδη δοθεί.
Κατόπιν αποτρέπει και τους άλλους από όσα ακριβώς είχαν ήδη πράξει· διότι πάντοτε κάνει αυτό, λαμβάνοντας ως αφορμή όσα πρόκειται να συμβούν ή έχουν ήδη συμβεί, είτε λυπηρά, είτα αγαθά. Από μεν τα μέλλοντα λέγει: «*ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει· ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται* (: διότι η ημέρα της Κρίσεως θα το σκεπάσει και θα το φανερώσει. Και θα το ξεσκεπάσει, διότι η ημέρα εκείνη θα αποκαλυφτεί μαζί με την ενέργεια της θείας δικαιοσύνης, που είναι δραστική σαν φωτιά)» [Α΄Κορ. 3, 13], ενώ από όσα έχουν συμβεί λέγει: «*Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός* (:είπα αρκετά για τους κτίστες. Ας έρθω τώρα και σε αυτούς που αντί να κτίζουν, καταστρέφουν την οικοδομή. Δεν γνωρίζετε από την πείρα της χριστιανικής ζωής σας ότι είστε ναός του Θεού και ότι το Πνεύμα του Θεού κατοικεί μέσα σας; εάν λοιπόν κανείς με την πλανεμένη διδασκαλία του και τους φατριασμούς του καταστρέφει τον ναό του Θεού, θα τον καταστρέψει αυτόν ο Θεός)» [Α΄Κορ. 3, 16-17].

Βλέπεις τη σφοδρότητα του λόγου; Αλλά όσο είναι άγνωστο το πρόσωπο του κατηγορουμένου, δεν είναι τόσο βαρύς ο λόγος, διότι όλοι συμμετέχουν στον φόβο, που προέρχεται από την επιτίμηση. «*Φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός*», δηλαδή θα τον καταστρέψει. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι ο Παύλος καταριέται να τον καταστρέψει ο Θεός έναν τέτοιον άνθρωπο, αλλά ότι προφητεύει. «*Ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς* (: και θα τον καταστρέψει διότι ο ναός του Θεού είναι άγιος. Είναι αφιερωμένος στον Θεό και είναι δικό Του κτήμα. Είναι ιερός και απαραβίαστος. Και τέτοιος ναός, ναός του Θεού άγιος, είστε εσείς)», ενώ ο πόρνος είναι βέβηλος. Κατόπιν για να μη φανεί ότι απευθύνεται προς εκείνον, αφού είπε: «Διότι ο ναός του Θεού είναι άγιος», πρόσθεσε: «Και αυτός ο ναός είστε εσείς».
«*Μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω· εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός* (: ας μην εξαπατά κανείς τον εαυτό του νομίζοντας ότι δεν θα τον φθείρει ο Θεός όταν αυτός φθείρει τον ναό του Θεού με τα

σχίσματά του. Και επειδή τα κόμματα αυτά γίνονται από την ιδέα ότι ο αρχηγός του ενός είναι καλύτερος από τον αρχηγό του άλλου, σας προσθέτω ότι, αν κανείς μεταξύ σας νομίζει ότι είναι σοφός επειδή έχει την σοφία του κόσμου που βρίσκεται μακριά από τον Θεό, αυτός ας γίνει μωρός με το να αποδεχθεί το κήρυγμα που ο κόσμος το θεωρεί κουταμάρα· και **ας σταματήσει να έχει εμπιστοσύνη στη σοφία του και την κρίση του, για να γίνει πραγματικά σοφός**)» [Α΄Κορ. 3, 18]. Και αυτό το λέγει για εκείνον [: τον πόρνο της Κορίνθου που τους σκανδάλιζε με τη συμβίωσή του με τη γυναίκα του πατέρα του], διότι νόμιζε ότι δήθεν είναι κάτι και υπερηφανευόταν για τη σοφία του.
Και για να μη φανεί ότι επί πολύ αποτείνεται προς αυτόν, χωρίς να είναι ο κύριος σκοπός του, αφού τον έβαλε σε αγωνία και τον παρέδωσε στον φόβο, πάλι φέρει τον λόγο στο κοινό αμάρτημα και λέγει: «*Εάν κάποιος μεταξύ σας νομίζει ότι είναι είναι σοφός κατά την κρίση του κόσμου αυτού, ας γίνει μωρός, για να γίνει σοφός*»[Α΄Κορ. 3, 18]. Και το κάνει αυτό στη συνέχεια με πολλή παρρησία, διότι πράγματι τους αντιμετώπισε επιτυχώς· διότι **και αν ακόμη κάποιος είναι πλούσιος ή έχει ευγενή καταγωγή, είναι ο ευτελέστερος των ευτελών, όταν κυριευτεί από την αμαρτία**. Δηλαδή, όπως ακριβώς αν κάποιος είναι βασιλιάς και γίνει δούλος βαρβάρων, είναι ο δυστυχέστερος από όλους, έτσι συμβαίνει και με την αμαρτία·**η αμαρτία δηλαδή είναι βάρβαρη και δεν γνωρίζει να ευσπλαχνίζεται την ψυχή, την οποία κατέλαβε μία φορά, αλλά την τυραννάει έως ότου να καταστρέψει αυτούς που τη δέχονται**.

ΠΗΓΕΣ:

• https://greekdownloads3.files.wordpress.com/2014/08/in-epistulam-i-ad-corinthios.pdf

• Ιωάννου του Χρυσοστόμου Άπαντα τα έργα, Υπόμνημα στην πρώτη προς Κορινθίους επιστολήν, ομιλία Η΄, πατερικές εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς»(ΕΠΕ), εκδ. οίκος «Το Βυζάντιον», Θεσσαλονίκη 2015, τόμος 18, σελίδες 228-241.

• Ιωάννου του Χρυσοστόμου Άπαντα τα έργα, Υπόμνημα στην πρώτη προς Κορινθίους επιστολήν, ομιλία Θ΄, πατερικές εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς»(ΕΠΕ), εκδ. οίκος «Το Βυζάντιον», Θεσσαλονίκη 2015, τόμος 18, σελίδες 242- 259.

• Π. Τρεμπέλα, Η Καινή Διαθήκη με σύντομη ερμηνεία (απόδοση στην κοινή νεοελληνική), εκδόσεις αδελφότητος θεολόγων «Ο Σωτήρ», έκδοση τέταρτη, Αθήνα 2014.

• Η Καινή Διαθήκη, Κείμενον και ερμηνευτική απόδοσις υπό Ιωάννου Κολιτσάρα,

εκδόσεις αδελφότητος θεολόγων «Η Ζωή», έκδοση τριακοστή τρίτη, Αθήνα 2009.

• Η Παλαιά Διαθήκη κατά τους εβδομήκοντα, Κείμενον και σύντομος απόδοσις του νοήματος υπό Ιωάννου Κολιτσάρα, εκδόσεις αδελφότητος θεολόγων «Η Ζωή», έκδοση τέταρτη, Αθήνα 2005.

• Π.Τρεμπέλα, Το Ψαλτήριον με σύντομη ερμηνεία(απόδοση στην κοινή νεοελληνική), εκδόσεις αδελφότητος θεολόγων «Ο Σωτήρ», έκδοση τρίτη, Αθήνα 2016

• http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/tools/liddell-scott/index.html

• http://users.sch.gr/aiasgr/Palaia_Diathikh/Biblia/Palaia_Diathikh.htm

• http://users.sch.gr/aiasgr/Kainh_Diathikh/Biblia/Kainh_Diathikh.htm

(Επιμέλεια κειμένου: Ελένη Λιναρδάκη, φιλόλογος)